

BOFIT Online
2007 No. 9

Simon-Erik Ollus, Heli Simola ja Merja Tekoniemi

Venäjän aluepolitiikka 2000-luvulla – mitä uusi alueluokitus merkitsee?

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Suomen Pankki, BOFIT
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos

Suomen Pankki
BOFIT – Siirtymätalouksien tutkimuslaitos

PL 160
00101 Helsinki
Puh: 010 831 2268
Fax: 010 831 2294
bofit@bof.fi

www.bof.fi/bofit

BOFIT Online
Päätoimittaja *Jouko Rautava*

ISSN 1456-811X (online)
25.6.2007

Helsinki 2007

Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

Sisällys

Tiivistelmä.....	3
1 Johdanto	4
2 Venäjän aluepolitiikan kehittyminen 2000-luvulla	4
2.1. Keskuksen ja alueiden välisten suhteiden kehittyminen 2000- 2006	4
2.2. Uuden aluepoliittisen ajattelun perusteet	6
2.2.1. Aluepoliittinen ohjelma (alustrategia).....	6
2.2.2. Muita aluepolitiikan linjauksia.....	9
3 Fiskaalifederalististen suhteiden kehittyminen	10
3.1. Alue- ja paikallisbudjettien tulot ja menot	10
4 Uusi aluepoliittinen luokitus.....	13
4.1 Kasvukeskusalueet	13
4.2 Tukialueet.....	15
4.2.1 Raaka-ainealueet.....	15
4.2.2 Vanhat teollisuusalueet.....	16
4.3 Taantuvat alueet.....	18
4.3.1 Tausta-alueet.....	18
4.3.2 Kriisialueet	20
5 Mitä uusi alueluokitus merkitsee?	22
Lähteet	25

Simon-Erik Ollus, Heli Simola ja Merja Tekoniemi

Venäjän aluepolitiikka 2000-luvulla – mitä uusi alueluokitus merkitsee?

Tiivistelmä

Venäjän aluepolitiikan perusta on 2000-luvulla muuttumassa ja uutta aluepolitiikkaa ollaan luomassa. Hallitus hyväksyi uuden aluestrategian pääpiirteissään jo vuonna 2005, mutta sen toteuttaminen on edennyt hitaasti. Aluepolitiikassa ollaan siirtymässä tuloerojen tasaamisesta kasvukeskusajatteluun, jossa valituille alueille keskitetään entistä enemmän resursseja ja niiden kasvun uskotaan kiihtyvän ja tukevan myös ympäröiviä alueita. Uuden aluepolitiikan muut pääperiaatteet ovat alueellisten aloitteiden tukeminen, aluepolitiikan erilaistaminen alueryhmittäin sekä synergia ja subsidiariteetti. Aluepoliittisen ohjelman mukaisesti alueet on jaettu neljään aluekokonaisuuteen: kasvukeskuksiin, tukialueisiin, taantuviin alueisiin ja erikoisalueisiin. 2000-luvulla keskushallinto on jatkuvasti tiukentanut otettaan alueista ja uusi aluepolitiikka korostaa jo ennestään vahvojen alueiden roolia. On epävarmaa, pystyykö se riittävästi tukemaan vähemmän kehittyneiden alueiden kehitystä. Kasvukeskusajattelu sopiikin paremmin Euroopan puoleiselle Venäjälle, jossa lähes kaikki kasvukeskukset sijaitsevat. Aasian puoleinen Venäjä taas voisi tarvita erilaista, haja-asutusalueita tukevaa aluepolitiikkaa. Alueiden kasvua voitaisiin parhaiten tukea lisäämällä alueiden itsenäisyyttä. Alueiden välille muodostuisi tervettä kilpailua ja yhteistyötä, mikä edistäisi maan sisäistä integraatiota aluestrategian mukaisesti.

Asiasanat: Venäjä, aluepolitiikka, alueet, federaatiopiirit

1 Johdanto

Venäjän aluepoliittiset linjaukset ovat muuttumassa. Maan hallituksen vuonna 2005 pääpiirteissään hyväksymän uuden aluepoliittisen ohjelman periaatteet ovat olennaisesti erilaisia kuin nykyään sovellettavat ja tähtäävät kasvun leviämiseen yhä useammille Venäjän alueille. Tässä selvityksessä tarkastellaan tilastojen valossa Venäjän aluekehitysministeriön hyväksymän ryhmäjaon mukaisia aluekokonaisuuksia, jotka ovat uuden aluepolitiikan perusyksiköitä. Millaisia nämä ryhmät ovat ja millaisia eroja niiden välillä on? Millaista on uusi aluepolitiikka?

Taustaksi selvityksen alussa luodaan katsaus Venäjän aluepolitiikan kehittymiseen lähinnä 2000-luvulla, mutta hieman myös 1990-luvun taustoja valaisten. Luvussa kolme esitetään pääpiirteet keskuksen ja alueiden välisten fiskaalisuhteiden kehittymisestä sekä alue- ja paikallisbudjettien tulo- ja menorakenne. Neljännessä luvussa siirrytään varsinaisesti tarkastelemaan uuden aluepoliittisen luokituksen mukaisia ryhmiä. Luvussa kuvailaan ryhmien sisäisiä ja välisiä eroja mm. aluetuotoksessa, teollisuuden rakenteessa ja investoinneissa. Viimeisessä luvussa vedetään yhteen tärkeimmät havainnot ja arvioidaan uuden aluepolitiikan merkitystä ja onnistumismahdollisuuksia.

2 Venäjän aluepolitiikan kehittyminen 2000-luvulla

Keskuksen ja alueiden välisten suhteiden kehittyminen Venäjällä tapahtui 1990-luvulla täysin eri pohjalta kuin 2000-luvulle siirtymisen jälkeen. Viime vuosikymmenen alussa tärkeimpänä tavoitteena oli maan pitäminen yhtenäisenä ja vanhan uudistuksia vastustavan puolue-eliitin syrjäyttäminen. Tavoite maan yhtenäisyydestä tarkoitti keskushallinnon alistumista alueiden valtaan ja erilaisia käytännön järjestelyjä niiden pitämiseksi tyytyväisinä. Alueiden kanssa laadittiin kahdenvälisiä sopimuksia, jotka usein olivat salaisia ja käsittivät hyvin erilaisia asioita. Näin alueiden välinen epätasa-arvoisuus kasvoi. Rikkaat raaka-ainealueet olivat sopimusneuvotteluissa parhaimmassa asemassa, mutta vuoden 1996 presidentinvaalien alla myös köyhemmät alueet pystyivät solmimaan itselleen edullisia sopimuksia presidentti Boris Jeltsinin haettua mahdollisimman laajaa tukijakuntaa. Jeltsinin kauden lopulla alueiden väliset erot olivat suuret ja sopimusten sisältö varsin kirjava.

2.1 Keskuksen ja alueiden välisten suhteiden kehittyminen 2000- 2006

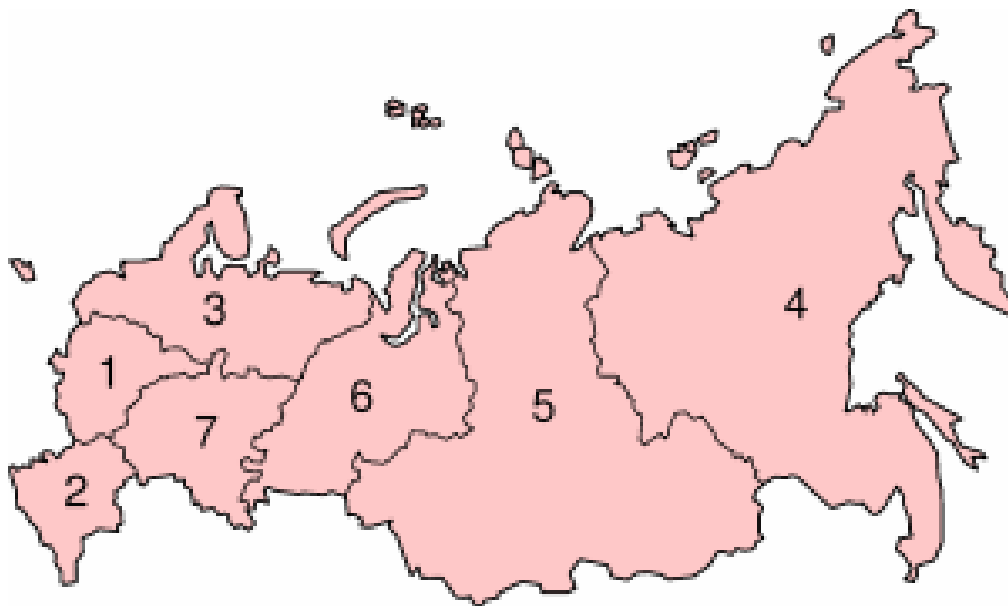
Presidentti Vladimir Putinin virkakauden alkaessa keskuksen ja alueiden välisissä suhteissa tapahtui lyhyessä ajassa radikaali muutos. Putin ei selvästikään ollut tyytyväinen suhteissa 1990-luvulla tapahtuneeseen kehitykseen, vaan ryhtyi ajamaan keskusjohtoisempaa linjaa ja selkeämmin määriteltyjä pelisääntöjä. Vuoden 1998 kriisin jälkeen myös alueiden oma taloudellinen tilanne pakotti ne tiiviimpään yhteistyöhön keskushallinnon ja sen edustaman Venäjän yhtenäisyys -puolueen kanssa. Erona 1990-luvun alkupuolen heikkoon taloudelliseen tilanteeseen oli etenkin se, että myös rikkailla, raaka-aineita hallitsevilla alueilla oli taloudellisesti vaikeaa.

Taloudellinen tilanne parani 2000-luvulla ja Putinin uudistukset seurasivat nopeasti toisiaan. Putinin ensimmäisenä konkreettisenä uudistuksena oli vuoden 2000 toukokuussa maan jakaminen sotilaspiirien rajoja seuraaviin seitsemään federaatiopiiriin (kts. kuva 1), joille kullekin presidentti nimitti edustajansa huolehtimaan siitä, että federaatiopiireissä

noudatettiin maan lakeja ja määräyksiä. Lisäksi alueiden kuvernöörit ja alueparlamenttien edustajat menettivät aiemmin pysyvän paikkansa parlamentin ylähuoneessa. Myöhemmin, vuoden 2004 Beslanin tapahtumien jälkeen alueille perustettiin terrorismin vastaisia komissioita, kuvernöörinvaalit lakkautettiin kokonaan ja presidentille annettiin oikeus nimittää kuvernööriehdokkaat. Putin toimeenpani myös muita pienempiä muutoksia, jotka tähtäsivät alueiden suoran vallan kaventamiseen.

Vuonna 2003 hyväksytyillä lakimuutoksilla edellisellä vuosikymmenellä keskuksen ja alueiden välillä solmitut vallanjakosopimukset kumottiin. Tarkoituksena oli päästä eroon kirjaviiden sopimusten viidakosta ja antaa kaikille alueille tasavertainen perusta suhteisiinsa keskuksen kanssa. On epäselvää, kuinka suuressa määrin tavoitteeseen on käytännössä päästy. Kuznetsovan (2005) mukaan erityisjärjestelyjä on edelleenkin joidenkin alueiden kanssa. Vuoden 2007 alkupuolella uutisten otsikoissa oli Tatarstanin tasavalta, joka 1990-luvun alkupuolelta saakka on ollut vahvan itsenäisen linjansa puolestapuhuja. Sittemmin varsinaiset itsenäisyshaaveet ovat kariutuneet, mutta tasavalta on pystynyt säilyttämään merkittävän oman vallan asioihinsa.

Kuva 1 Venäjän seitsemän federaatiopiiriä

1 Keskinen	5 Siperian
2 Eteläinen	6 Uralin
3 Luoteinen	7 Volgan
4 Kaukoidän	

Lähde: http://www.physicsdaily.com/physics/Federal_districts_of_Russia

2.2 Uuden aluepoliittisen ajattelun perusteet

2.2.1 Aluepoliittinen ohjelma (alustrategia)

Koko 1990-luvulla Venäjällä ei ollut laaja-alaista aluepoliittista ohjelmaa. Sen yksinkertaisesti ohittivat muut akuutimmat asiat, jotka vuosikymmenen alkupuolella liittyivät maan hajoamisen estämiseen, sen lainsäädännöllisten raamien aikaansaamiseen ja toimintakyvyn parantamiseen. Vuosikymmenen lopussa voimavarat kohdistettiin kriisistä selviämiseen. Vasta Putinin aikana keskus-alesuhteiden noustessa prioriteettilistalla ylemmäksi perustettiin aluekehitysministeriö, jonka tehtäväksi aluekehitysohjelman laatiminen annettiin. Vuonna 2005 Venäjän hallitus hyväksyi pääpiirteissään ministeriön laatiman ohjelman ja joitakin sen mainitsemista toimenpiteistä alettiin vähitellen toteuttaa.

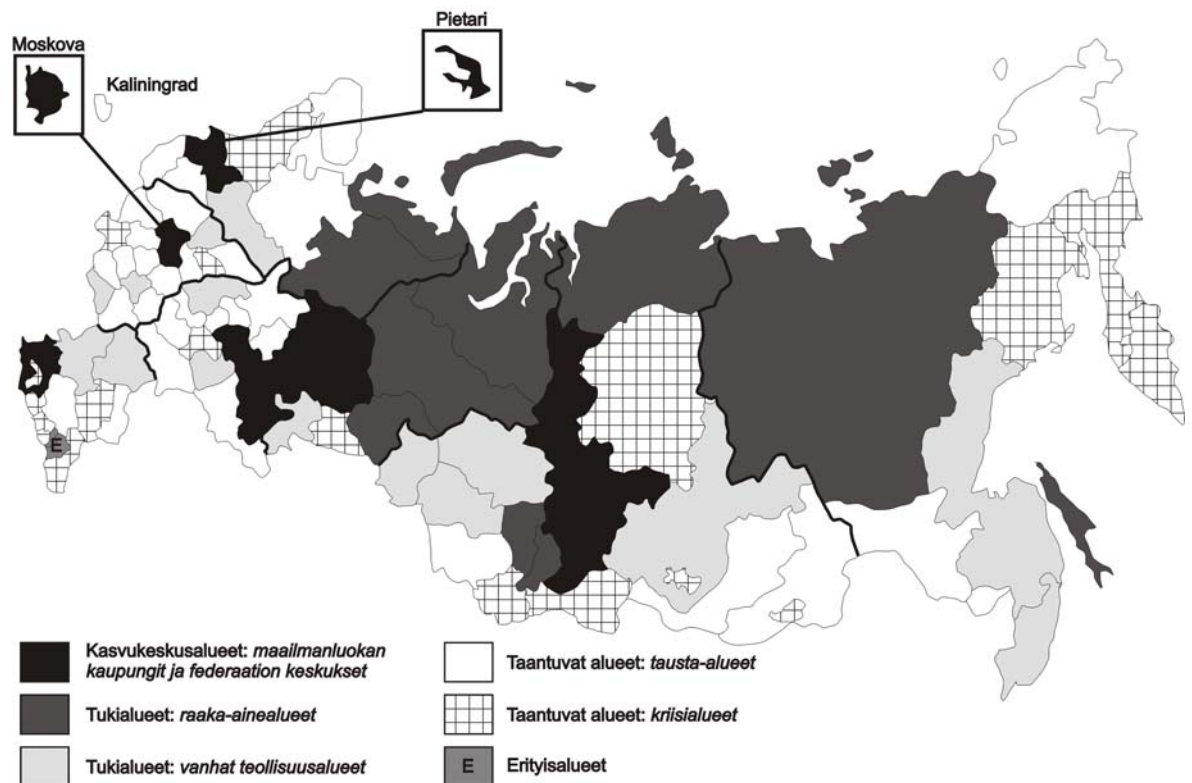
Vielä 1990-luvulla ja toistaiseksi myös 2000-luvulla aluepolitiikassa on keskitytty lähes pelkästään tasaamaan alueiden välisiä tuloeroja, vaikka käytännön tulokset ovat olleet korkeintaan laihoja. Vuonna 2004 alueille annettavan tuen suuruus määräytyi noin 200 eri indikaattorin perusteella ja huolimatta useista laskennallisista muutoksista tuen määräytymisperusteissa kehityserot alueiden välillä eivät ole supistuneet merkittävästi. 1990-luvun puolivälistä alkaen noin kymmenen kehitykseltään nopeimman alueen osuus maan BKT:stä on kasvanut 40 prosentista 54 prosenttiin. Uuden Venäjän aikana ei toistaiseksi ole ilmestynyt yhtään uutta talouskasvun kannalta merkittävää aluetta. Aluekehitysministeri Vladimir Jakovlevin mukaan alueiden välisten kehityserojen supistamiseen tähtäävä ja vuoteen 2015 saakka ulottuva federaation ohjelma tulisi kokonaan lakkauttaa.

Uusi aluepoliittinen ajattelu eroaa selvästi 1990-luvun hajanaisista alueiden kehittämistä koskevista ajatuksista. Se perustuu viiteen pääperiaatteeseen, jotka ovat kasvukeskusajattelu, alueellisten aloitteiden tukeminen, aluepolitiikan erilaistaminen alueittain, synergia ja subsidiariteetti. Aluepolitiikan toteuttamiseksi alueet on jaettu neljään pääluokkaan, jotka puolestaan jakautuvat yhteensä kuuteen alaluokkaan (kts. kuva 2). Kuhunkin luokkaan on pyritty tiettyjen määrällisten ja laadullisten indikaattoreiden perusteella keräämään mahdollisimman samantyyllisiä alueita, joiden kehittämisessä samantyylliset painotukset ovat tärkeitä.

Kymmenen aluetta on valittu ns. *kasvukeskuksiksi*, joiden kehitykseen valtion on tarkoitus erityisesti panostaa. Niiden uskotaan saavan Venäjän uuteen ja kerrannaisvaikutusten kautta laajoille alueille leviävään kasvuun. Kasvukeskusten lisäksi on kolme muuta pääluokkaa. *Tukialueisiin* kuuluu sekä raaka-ainealueita (9 kpl) että vanhoja teollisuusalueita (15). Raaka-ainealueille on keskittynyt Venäjän luonnonvaratuotanto ja niihin kuuluvat keskeiset öljyntuottaja-alueet kuten Tjumenin alue, Komin tasavalta ja Sahalinin alue. Tukialueiksi lasketaan myös vanhat teollisuusalueet, jotka Neuvostoliiton aikana olivat merkittäviä teollisuuskeskittymiä. Niistä huomattavimmat ovat Samaran, Rostovin, Irkutskin ja Novgorodin alueet. *Taantuvat alueet* jaetaan tausta-alueisiin (32) ja kriisialueisiin (20), joista jälkimmäiseen kuuluvat Venäjän taloudellisesti ja sosiaalisesti heikoimmin menestyvät alueet. Kriisialueiden kirjo on kuitenkin värikäs. Luokkaan kuuluu niin Karjalan tasavalta kuin Pohjois-Ossetiakin. Erikseen omaksi ryhmäkseen – *erikoisalueiksi* – on luokiteltu Ingushetian ja Tshetshenian tasavallat. Omassa tarkastelussamme erikoisalueita käsitellään kuitenkin osana kriisialueita.

Taulukossa 1. on esitelty vertailun vuoksi sekä virallinen jako federaatiopiireihin että alueministeriön esittämä, aluepolitiikan perusteeksi laadittu jako ja tietyt keskeiset tunnusluvut.

Kuva 2 Venäjän alueet luokiteltuna alueministeriön mukaisiin ryhmiin

Kasvukeskuksiksi valittujen alueiden on tarkoitus toimia koko maan kasvun moottoreina. Niiden infrastruktuurin kehittäminen on etusijalla. Kasvukeskusalueilta kasvun uskotaan säteilevän muuallekin ja pitkällä aikavälillä vaikuttavan alueiden välisiä kehityseroja tasaavasti. Lyhyellä aikavälillä erot saattavat jopa kasvaa, mutta kaikille alueille on kuitenkin luvattu taata välttämättömät resurssit perustuslain mukaisten vähimmäispalvelujen tarjoamiseen ja minimielintason luomiseen. Alueiden kasvua tuetaan alueellisten aloitteiden pohjalta. Alueiden ehdottamia parhaita strategisia projekteja tuetaan mm. budjettivaroin ja aluetukijärjestelmää uudistetaan.

Uusi aluepoliittinen ohjelma tunnustaa alueiden erilaiset lähtökohdat ja suuret kehityserot. Aluepolitiikassa vertailukohtaksi nostetaan nyt samaan viiteryhmään kuuluvat alueet eikä esimerkiksi pelkästään nopeimmin kasvavat tai rikkaimmat alueet. Synergiaetuja toivotaan saavutettavan mm. alueiden välistä yhteistyötä kannustamalla. Subsidiariteettiperiaatteella tarkoitetaan vallan hajauttamista niille hallintotasolle, jotka tehokkaimmin pystyvät toteuttamaan aluekehitysstrategian toimenpiteitä.

Taulukko 1 Venäjän alueiden keskeiset tunnusluvut vuonna 2005 federaatiopiireittäin ja alueministeriön jaon mukaan

	Osuus pinta- alasta (%)	Väestö (1000 henk.)	Työ- voima (1000 henk.)	Elintarvik- keiden ja palvelui- den perus- kulutuskor- in hinta (USD)	Keski- palkka (USD/ kk)	Osuus BKT:sta (%)	Inves- tointi- aste (%)	Osuus teolli- suustuo- tannosta (%)	Osuus vähit- täis- kaupasta (%)
Luoteis-Venäjän federaatiopiiri	10	13 628	6 738	174	335	10	24	11	9
Keski-Venäjän federaatiopiiri	4	37 356	18 357	179	340	34	16	23	37
Volgan federaatiopiiri	6	30 511	14 504	149	229	16	19	22	17
Eteläinen federaatiopiiri	3	22 790	8 922	153	205	7	24	6	12
Uralin federaatiopiiri	11	12 244	6 093	167	413	17	20	23	9
Kaukoidän federaatiopiiri	36	6 547	3 266	226	407	5	28	3	4
Siperian federaatiopiiri	30	19 676	8 912	160	287	11	15	12	12
Kasvukeskukset	14	46 207	22 652	171	317	45	18	36	48
Raaka-ainealueet	31	8 567	4 443	230	638	17	23	21	8
Vanhat teollisuusalueet	18	33 869	16 073	165	276	19	18	24	21
Tausta-alueet	22	39 682	18 370	161	249	15	19	16	18
Kriisialueet	15	14 292	5 255	172	260	4	20	3	5
Koko Venäjä	100	142 754	66 792	167	302	100	19	100	100

Lähde: Rosstat

Aluepolitiikan tärkeimpinä päämäärinä ovat väestön elintason nostaminen koko maassa, talouskasvun pitäminen riittävän nopeana sekä Venäjän ja sen alueiden kilpailuaseman vahvistaminen maailmassa. Parhaiten tähän uskotaan päästävän alueiden omaehtoista aktiivisuutta lisäämällä ja niiden resurssien käyttöä tehostamalla. Samalla kun aluehallintoja kannustetaan omien kasvua tukevien toimenpiteiden käyttöönottamisessa, federaatiotasolla pyritään tukemaan kasvua väestön, työvoiman ja tuotannon järkevään sijoittamiseen tähtäävillä ohjelmilla. Infrastruktuurin kehittämiseen panostetaan. Strategiassa mainitaan myös ekologiset aspektit ja mm. energiaa ja muita resursseja säästävien teknologioiden käyttöönotto.

Aluestrategiassa on mainittu myös erityistalousalueiden perustaminen yhtenä aluekehityksen stimuloijana. Vuonna 2006 perustettiin kuusi erityistalousaluetta ja vuoden 2007 alkupuolella tehtiin päätös kuuden uuden alueen perustamisesta. Alueet ovat erikoistuneita teolliseen tuotantoon, tekniseen kehitykseen tai turismi- ja virkistyspalveluiden tuottami-

seen. Suunnitteilla ovat myös satamapalveluihin erikoistuneet erityistalousalueet. Erityis-alueilla yritykset saavat helpotuksia tulli- ja veromaksuista ja sitoutuvat sijoittamaan alueelle tietyn summan. Valtio osallistuu infrastruktuurin rakentamiseen.

Myös teollisuusklustereiden perustaminen nostetaan ohjelmassa esille toteamalla, ettei Venäjällä ole yhtään kansainvälisesti kilpailukykyistä alueklusteria. Monilla alueilla harvat vertikaalisesti integroituneet yritykset muodostavat budjettien perustan. Strategian mukaan alueklusteri määritellään "*dynaamiseksi, toistensa kanssa kilpailevaksi paikallisten yritysten verkoksi, joka tuottaa samanlaisia tai lähes samanlaisia tuotteita, jotka takaavat hyvän markkina-aseman koko Venäjälle, kyseiselle teollisuudenalalle ja yrityksille*". Klusteripolitiikalla pyritään tehostamaan yhteyksien muodostumista klusterin yritysten välillä. Erityisesti pieniä ja keskisuuria yrityksiä halutaan kannustaa alueellisiin tuotantoklustereihin. Valtion rooli keskittyy mm. tutkimuksiin klustereiden mahdollisuuksista koti- ja ulkomarkkinoilla, koulutukseen ja yhteistyön tukemiseen, institutionaalisen ympäristön ja informaatioinfrastruktuurin luomiseen.¹

2.2.2 Muita aluepolitiikan linjauksia

Venäjän alue- ja paikallishallintotasot ovat 2000-luvulla kehittymässä rakenteeltaan erisuuntaisesti. Yhtenä viime vuosien selkeänä aluepoliittisena linjauksena on ollut pyrkimys supistaa alueiden lukumäärää, mikä lienee järkevää byrokratian poistamiseksi ja kustannustehokkuuden lisäämiseksi. Muutamia alueliitoksia onkin jo tapahtunut ja lisää on suunnitteilla.

Toisaalta meneillään oleva paikallishallinnon uudistus on yli kaksinkertaistanut hallintoyksiköiden määrän yli 24 000:een. Jo pitkään paikallishallinto on Venäjällä koostunut erilaisista, paikallisesti määritellyistä hallinnollisista rakenteista. Osana yleistä keskuksen ja alueiden välisten suhteiden uudistamista myös paikallishallinto on Putinin aikana haluttu saada rakenteeltaan yhtenäiseksi. Paikallishallinnon uudistusta on valmisteltu jo usean vuoden ajan ja tällä hetkellä maa on kutakuinkin saatu jaettua lain mukaisiin paikallishallintoyksiköihin, jotka ovat kaksitasoisia. Uusi laki paikallishallinnosta määrittelee kunkin paikallishallintoyksikön tehtävät, mutta osin tehtävät paikallishallinnon kahdella tasolla ovat päällekkäisiä ja vaativat asioiden sopimista käytännössä.

Paikallishallintoyksiköiden lisäämisellä uskotaan mm. päästävän lähemmäksi tavallista kansalaista, mikä demokratian kannalta olisi hyvä asia. Venäläisten osallistuminen asuinalueensa päätöksentekoon on kuitenkin vielä vähäistä useistakin eri syistä. Omiin vaikuttamismahdollisuuksiin ei juurikaan uskota ja kansalaisyhteiskunnan muodostuminen vaatii sekä aikaa että onnistuneita esimerkkejä toiminnan tuloksellisuudesta. Paikallisesti luotavat hallintoelimet kärsivät etenkin pätevän henkilökunnan puutteesta.

Yhtenä välillisesti keskus-aluesuhteisiin vaikuttavana Putinin linjana on ollut yritysten yhteiskunnallisen vastuun korostaminen, millä tarkoitetaan yritysten sitouttamista alueiden kehittämisen tukemiseen. Erityisesti pohjoisilla alueilla yrityksiä on kannustettu osallistumaan infrastruktuurin rakentamiseen, väestön hyvinvoinnin edistämiseen ja muutto-ohjelmien toteuttamiseen. Presidentti Putin on kehottanut yrityksiä normaalien velvoitteiden kuten verojen maksamisen lisäksi lisäämään investointejaan mm. sosiaalialan, tieteen, koulutuksen ja liikenteen aloilla.

¹ Keskusteluissa klustereista on tullut esiin klustereiden ja neuvostoaikaisten alueellisten tuotantokompleksien (TPK) erot. Erotukseksi TPK:sta klustereita ei perusteta valtion aloitteesta, vaan yksittäisten yritysten päätöksellä.

3 Fiskaalifederalististen suhteiden kehittyminen

Fiskaalifederalististen suhteiden kehittyminen on olennainen osa keskuksen ja alueiden välisten suhteiden kehittymistä, vaikka sitä tässä tarkastellaankin erikseen. Juuri rahavarojen jakamisessa keskuksen, alueiden ja paikallishallinnon kesken tulevat esiin yleiset aluepoliittiset linjaukset, vaikkei niitä erikseen olisi kirjattukaan.

Vielä 1990-luvun fiskaalisille keskus-alesuhteille leimallisia olivat käsitteet "*epätasa-arvoinen federalismi*" (asymmetrical federalism), *neuvoteltu verotulojen jako* (bar-gained tax sharing) ja *rahoittamattomien velvoitteiden ongelma* (unfunded mandates problem), joista vieläkään ei ole täysin päästy eroon. Varsinkin 1990-luvulla rahavaroja jaettiin epäoikeudenmukaisesti ja kahdenkeskisiin, usein salaisiin neuvotteluihin perustuen. Kun alueille ja paikallishallinnolle vielä pyrittiin siirtämään kaikki sellaiset vastuut, joita federaatiobudjettirahoituksella ei joko haluttu tai pystytty toteuttamaan, syntyi rahoittamattomien velvoitteiden ongelma. Alue- ja paikallistasojen velvoitteiden kustannukset ylittivät reilusti niiden budjettien rahoitusmahdollisuudet, mikä taas tarkoitti sitä, että esimerkiksi sosiaalisektorin velvoitteet toteutuivat hyvin eri laajuisesti eri alueilla.

Presidentti Putin on selkeästi pyrkinyt eroon 1990-luvun sekavista järjestelyistä myös rahavirroissa. Tämä sinänsä järkevä pyrkimys on 2000-luvun kuluessa kuitenkin johtanut toiseen ääripäähän – alue- ja paikallisbudjettien omien verotulojen osuus niiden kaikista tuloista on supistunut pieneksi. Paikallistasolla tilanne on kaikkein heikoin, vaikka vaihtelee eri alueilla selvästi. Alue- ja paikallishallinto on budjettituloissaan pitkälti riippuvainen federaatiobudjetin tulonsiirroista, mikä vähentää niiden halukkuutta toimia tehokkaasti ja läpinäkyvästi. Maaliskuussa 2007 Putin viittasi tähän vuosittaisessa budjettipuheessaan toteamalla, että alue- ja paikallistaso tulisi saada kiinnostumaan omien tulojensa kasvattamisesta ja valtion tukien vähentämisestä niiden budjeteissa. Käytännössä tämä tarkoittaisi lakimuutoksia, sillä verotulot jaetaan federaation laeissa määritellyllä tavalla.

3.1 Alue- ja paikallisbudjettien tulot ja menot

Vuonna 2006 **aluebudjettien tulot** koostuivat pääosin (yli 2/3) voittovero- ja tuloverotuloista. Voittovero- ja tuloverotulot ovat tuloja, jotka alemmat hallintotasot jakavat federaatiobudjetin kanssa. Täysimääräisesti pelkästään aluebudjetteihin tuloutettavia veroja olivat yritysten omaisuusvero, pelivero ja liikennevero, jotka vuonna 2006 kattoivat alle 10 % kaikista aluebudjettien tuloista. Federaation tuki alueille muodostaa keskimäärin noin 15 % aluebudjettien tuloista, mutta eri alueilla tuen merkitys vaihtelee huomattavasti. Venäjän 86 alueesta² alle kahdenkymmenen arvioidaan periaatteessa tulevan toimeen täysin tai lähes täysin ilman federaation tukia. Reilulla kymmenellä alueella yli 60 % alueen tuloista on peräisin federaation tuista.

Paikallisbudjettien tuloista karkeasti 50 - 65 % tulee tulonsiirroista ylemmiltä budjettitasoilta (alue- ja federaatiobudjeteista) ja noin 30 % verotuloista. Verotuloista puolestaan 85 % tulee yksityishenkilöiden tuloverosta, joka on ns. federaation vero, ja sen käytönotosta sekä veropohjasta päättää federaatiotaso. Paikallishallinnolla on nykyisin vain kaksi kokonaan sille itselleen jäävää verotulon lähdeä – maavero ja fyysisten henkilöiden omaisuusvero, joista yhteensä saadaan arviolta 5-6 % paikallisbudjettien kaikista tuloista. Paikallishallinnoissa on kritisoitu sitä, että nimenomaan maaveron ja omaisuusveron keräämisessä on käytännössä suuria ongelmia, mikä rajoittaa niistä saatavia tuloja.

² 1.1.2007

Taulukko 2 Venäjän verot ja maksut

Veromaksu	Veron käyttöön- otosta päättävä hallintotaso	Veropohjasta päättää	Veroprosentista päättää	Verotulot saa
1. ALV	federaatio	federaatio	federaatio	federaatio 100%
2. Valmisteverot	federaatio	federaatio	federaatio	federaatio, alue*
3. Voittovero	federaatio	federaatio	federaatio **	federaatio, alue
4. Tulovero	federaatio	federaatio	federaatio	alue, paikallinen federaatio + federaati- on ja alueiden sosiaali- rahastot
5. Yhtenäinen sosiaalivero	federaatio	federaatio	federaatio	
6. Luonnonvaramaksut	federaatio	federaatio	federaatio	federaatio, alue
7. Vesivero	federaatio	federaatio	federaatio	federaatio 100%
8. Villieläinten kaatomaksut ja veden biologisten resurssien käyttömaksut	federaatio	federaatio	federaatio	federaatio, alue federaatio, alue, paikallinen
9. Julkisen sektorin maksut	federaatio	federaatio	federaatio	
10. Yritysten omaisuusvero	alue	federaatio	alue ***	alue 100 %
11. Pelivero	alue	federaatio	alue ***	alue 100 %
12. Liikennevero	alue	federaatio	alue ***	alue 100 %
13. Maavero	paikallinen	federaatio	paikallinen ****	paikallinen 100 %
14. Henkilöiden omaisuusvero	paikallinen	federaatio	paikallinen ****	paikallinen 100 %

* päätöksellään alueet voivat ohjata kaikki tai osan valmisteveroina saamistaan tuloista paikallisbudjetteihin

** federaatiotasolla päätetään veroprosentti ja alueiden saaman osuuden yläraja

*** alueet päättävät federaation määräämissä rajoissa

**** paikallishallinto päättää federaation määräämissä rajoissa

Lähde: Center for Fiscal Policyn tiedoista koottu

Nykyinen järjestelmä jättää alue- ja paikallistasolle vain vähän omaa päätösvaltaa tulojen osalta. Federaation valta päättää tulonlähteistä, veropohjista ja veroprosenteista on erittäin suuri, mikä ei voi olla vaikuttamatta alue- ja paikallishallinnon motivaatioon tehostaa ja tehdä läpinäkyvämmäksi omaa budjettiprosessiaan. Yhtenä keinona kerätä lisätuloja ja käyttää niitä haluamallaan tavalla alue- ja paikallistasolla ovat budjettien ulkopuoliset rahastot. Niitä on kahdenlaisia - kansallisten (federaation) rahastojen alueellisia osastoja ja alueellisesti perustettuja omia rahastoja. Näistä kansalliset budjetin ulkopuoliset rahastot ovat korvamerkittyjä. Alueiden omien rahastojen varoja, jotka muodostuvat mm. paikallisten yritysten "vapaaehtoisista" lahjoituksista, edellisten vuosien mahdollisista budjettijäämistä, maksetuista verorästeistä yms., sen sijaan käytetään vapaasti omiin tarkoituksiin.

Näistä rahastoista on vaikeaa saada tietoa ja epäilemättä niiden käyttöön liittyy myös huomattavia väärinkäytöksiä. OECD:n vuonna 2000 tekemän arvion mukaan alueiden omien budjetin ulkopuolisten rahastojen koko vastaisi karkeasti muutamaa prosenttia niiden kaikista budjettituloista. Arvio vaikuttaa kuitenkin erittäin maltilliselta.

Alue- ja paikallisbudjettien menot ovat erittäin keskittyneitä tiettyihin menoluokkiin. Sosiaali- ja kulttuurisektorin menot kattavat lähes 60 % kaikista *konsolidoidun (yhdistetyn) aluebudjetin³ menoista*. Näistä menoista koulutukseen ja sosiaalipolitiikkaan kuluu noin 2/3 ja terveydenhoitoon yli neljännes. Asumismenot muodostavat noin 15 % kaikista menoista. Menojen rakenne on pitkälti federaatiotasolla määritelty. Paikallisesti päätettävät erityisratkaisut vaativat aina myös oman rahoituksen järjestämistä – federaation tukia tällaisiin menoihin ei voi käyttää. Ja kun omat tulonlähteet ovat erittäin rajallisia, käytännössä tähän ei ole mahdollisuuksia.

Taulukko 3 Konsolidoitu aluebudjetti vuonna 2006 *

	2006 mrd. rpl	2006 % BKT:stä	2006 %
Tulot	4 135	15,5	100
Voittovero	1161	4,4	28
Tulovero	930	3,5	23
Siirrot federaatiobudjetista	716	2,7	17
Omaisuusverot	311	1,2	8
Sosiaaliverot ja -maksut	209	0,8	5
Tulot julkisesta omaisuudesta	197	0,7	5
Valmisteverot	160	0,6	4
Muut tulot	451	1,7	10
Menot	3 996	15	100
Sosiaali- ja kulttuurisektori**	2300	8,6	58
Tuotanto, kuljetus yms.	605	2,3	15
Asuminen	579	2,2	15
Hallinto	295	1,1	7
Muut menot	217	0,8	5
Ylijäämä	139	0,5	

Lähde: Rosstat

* sisältää aluebudjettien ulkopuoliset alueelliset rahastot

** sisältää pääosin terveydenhoito- ja sosiaalipolitiikan menoja

³ sisältää aluebudjetit, paikallisbudjetit ja niiden ulkopuoliset valtiolliset rahastot

Vielä 1990-luvulla alue- ja paikallisbudjettien tulojen (pl. siirrot) osuus koko maan budjetista⁴ ylitti federaatiobudjetin tulo-osuuden, mutta 2000-luvulla suunta on ollut täysin päinvastainen – federaatiobudjetin tulo-osuus on kasvanut nopeasti ja oli vuonna 2006 jo 66 %. Menojen osalta jakauma on tasaisempi. Vuosina 1995 – 2000 federaatiobudjetti vastasi 48 - 53 prosentista koko budjetin menoista. Vuonna 2006 osuus oli 54 %. Jakauman perusteella voi jälleen todeta sen tosiasian, että federaatiobudjetti hallitsee tuloja ja menot jakautuvat tasaisemmin federaatiobudjetin ja alempien hallintotasojen budjettien kesken.

4 Uusi aluepoliittinen luokitus

Viime vuosina talouskasvu on ollut Venäjällä suhteellisen nopeaa, keskimäärin runsaat 6 prosenttia vuodessa. Uuden aluepoliittisen jaon mukaisista ryhmistä jopa hitaimmin kasvaneet kriisialueet ovat kasvaneet lähes tällä vauhdilla. Kasvu on pohjautunut pitkälti energiavarojen ja osittain myös muiden raaka-aineiden nousseisiin maailmanmarkkinahintoihin. Lähes kaikkien alueiden viennissä energiatuotteet ja raaka-aineet ovatkin selvästi merkittävimmissä asemassa, kun taas erilaiset kulutus- ja investointihyödykkeet tuodaan pääosin ulkomailta. Investoinnit ovat koko Venäjällä olleet suhteellisen vähäisiä ja investointiaste on pysytellyt alle 20 prosentissa koko 2000-luvun. Varsinkin ulkomaisia investointeja Venäjälle on tehty vähän verrattuna maan kokoon ja muihin kehittyviin markkinoihin.

Koko Venäjän laajuinen tulevan talouskehityksen ongelma on maan negatiivinen demografiakehitys. Venäjän tilastolaitos Rosstatin ennusteen mukaan väestö vähenee Venäjällä 6 % seuraavan parinkymmenen vuoden aikana. Kehitys on samansuuntainen koko maassa, ainoastaan Moskovan kaupungissa ja alueella sekä muutamilla energiantuotantoalueilla ja köyhillä eteläisillä alueilla väestön ennustetaan kasvavan. Eniten väestön arvioidaan vähenevän vaikeiden olosuhteiden pohjoisilla alueilla, jossa väestö vähenee sekä luonnollisista syistä että voimakkaan muuttoliikkeen vuoksi.

Seuraavassa osiossa siirrytään tarkastelemaan uuden alueluokituksen mukaisia ryhmiä tarkoituksena luoda niistä yleiskuva aluepolitiikan kohteina. Ryhmiä vertaillaan tiettyjen indikaattoreiden, kuten aluetuotoksen, teollisuusrakenteen ja investointien perusteella. Ryhmät eroavat selvästi toisistaan, mikä heijastelee luokituksen tarkoitusta. Luokitus on tehty mahdollisimman samantyyppisten alueiden saamiseksi kuhunkin ryhmään, vaikkakin tavoite toteutuu hieman eri lailla eri ryhmien osalta. Joissakin ryhmissä ryhmän sisäiset erot ovat suurempia kuin toisissa, mikä selittyy maan ylipäänsä suurilla alueellisilla eroilla.

4.1 Kasvukeskusalueet

Kasvukeskusalueet ovat selvästi merkittävimpiä alueita Venäjän taloudessa useimmilla indikaattoreilla mitattuna. Luokkaan kuuluvat kymmenen aluetta vastaavat karkeasti ottaen puolesta Venäjän BKT:sta, ulkomaankaupasta sekä investoinneista. Niiden talouskasvu on myös ollut keskimääräistä nopeampaa. Koska kasvukeskuksiin on keskittynyt eniten väestöä, jäävät ne kuitenkin asukaslukuun suhteutettuja indikaattoreita vertailtaessa selvästi jälkeen harvaanasutuista raaka-ainealueista. Myös palkat ja ostovoima ovat kasvukeskuksissa keskimäärin raaka-ainealueita matalampia.

Kasvukeskusalueet muodostavat hyvin heterogeenisen ryhmän. Muihin kasvukeskusalueisiin verrattuna Moskovan kaupungin ja sitä ympäröivän Moskovan alueen rooli on

⁴ federaatiobudjetti ja konsolidoitu aluebudjetti

hyvin voimakas, sillä yhdessä ne vastaavat noin puolesta kasvukeskusalueiden taloudellisesta toiminnasta. Toisen maailmanluokan metropolin, eli Pietarin kaupungin ja Leningradin alueen osuus on kymmenyksen tuntumassa. Moskovan merkitys on todellisuudessa hieman ylikorostunut, koska energiayhtiöiden pääkonttorit sijaitsevat enimmäkseen siellä. Siten niiden ulkomaankauppa ja tulot kirjautuvat pitkälti Moskovaan, vaikka varsinainen toiminta tapahtuu muualla.

Kasvukeskusalueet eroavat toisistaan myös tuotantorakenteeltaan. Ne ovat erikoistuneet eri aloille, joissa ne ovatkin kansallisella tasolla merkittäviä tuottajia. Kasvukeskuksista Tatarstanin tasavalta on erikoistunut kaivannaistuotantoon ja kaivannaisten jalostukseen, Krasnodarin alue maatalouteen ja elintarviketuotantoon, Pietari on muodostumassa autoteollisuuden keskittymäksi ja Moskovassa puolestaan vähittäiskauppa on selvästi muita alueita tärkeämmässä asemassa. Koska kasvukeskukset ovat kansallisesti tärkeimpien alueiden joukossa omilla erikoistumisaloillaan, niillä on suotuisat tulevaisuuden näkymät ja ne tarjoavatkin yleensä lupaavimmat investointimahdollisuudet. *Ekspert*-talouslehden vuoden 2006 arviossa kahdeksan kasvukeskusta sijoittuu kymmenen houkuttelevimman alueen joukkoon investointipotentiaalilla mitattuna.

Taulukko 4 Kasvukeskusalueiden keskeiset tunnusluvut vuonna 2005

	Väestö† (1 000 henk.)	BKT/capita (USD)	Keskipalkka (USD/kk)	Palkka/ peruskulutuskori	FDI/capita (USD)
Bashkortostanin tasavalta	4 057	4 588	234	1,7	42
Krasnodarin aluepiiri	5 093	2 574	228	1,4	439
Krasnojarskin aluepiiri	2 841	5 358	371	2,1	17
Leningradin alue	1 639	4 549	304	1,8	628
Moskovan alue	6 625	3 757	338	2,0	554
Moskovan kaupunki	10 437	13 597	510	2,1	1011
Permin aluepiiri	2 738	4 343	274	1,6	44
Pietarin kaupunki	4 570	5 144	358	2,0	170
Sverdlovskin alue	4 398	3 854	307	1,9	97
Tatarstanin tasavalta	3 759	4 588	250	1,8	73
Kasvualueet	46 156	6 300	317	1,9	417
Koko Venäjä	142 404	4 447	302	1,8	292

† vuonna 2006
Lähde: Rosstat

Investointeja kasvukeskusalueille on pyritty tukemaan myös aluepoliittisin keinoin. 2000-luvun alkupuolella kasvukeskusten osuus federaatiobudjetista maksettavista aluetuista⁵ moninkertaistui ja on siitä lähtien pysytellyt runsaassa viidenneksessä. Bashkortostanin ja

⁵ Tässä ja jatkossa aluetuilla tarkoitetaan niitä federaatiobudjetin kautta alueille jaettavia varoja, joita venäjäksi nimitetään termeillä "dotatsija", "subventsija" ja "subsidiija". Tarkastelun ulkopuolelle jäävät mm. erilaisten federaation ohjelmien ja budjetin ulkopuolisten rahastojen kautta alueille jaettavat varat.

Tatarstanin kehitystä on suunniteltu federaatiotason ohjelmien avulla ja osana ohjelmaa Tatarstaniin on perustettu myös teollisuuspainotteinen erityistalousalue. Moskovaan, Moskovan alueelle sekä Pietariin on perustettu teknologiapainotteiset talousalueet ja Pietarin kehitystä tukee myös uuden valtion laivanrakennusyhtiön sijoittaminen kaupunkiin. Myös valtion investointirahastosta jaetuista varoista kahdella kolmanneksella on rahoitettu kasvukeskusalueilla toteutettavia projekteja, suurimpina Krasnodarin alueelle rakennettava valtatie ja Krasnojarskiin perustettava uusi teollisuusalue.

4.2 Tukialueet

Tukialueiden painoarvo Venäjän taloudessa on yhteensä suunnilleen lähes samaa luokkaa kuin kasvukeskusalueiden. Tukialueet koostuvat kuitenkin kahdesta hyvin erityyppisestä alaluokasta, raaka-ainealueista ja vanhoista teollisuusalueista. Koska alueryhmät poikkeavat toisistaan hyvin paljon, on niitä seuraavassa tarkasteltu erikseen.

4.2.1 Raaka-ainealueet

Raaka-ainealueet erottuvat selvästi muista alueryhmistä, sillä nimensä mukaisesti raaka-aineet ovat niiden taloudessa avainasemassa. Venäjän tärkeimmät luonnonvarat ovat keskittyneet lähes täysin raaka-ainealueille. Öljyn tuotannosta 2/3 ja kaasun tuotannosta yli 90 % on peräisin Tjumenin alueeseen kuuluvista Hanti-Mansin ja Jamalo-Nenetsian autonomisista piirikunnista. Raaka-ainealueilla sijaitsee myös runsas kolmannes Venäjän metsävaroista. Alueiden talous myös perustuu lähes täysin raaka-aineiden tuotantoon ja jalostukseen, tärkeimmässä roolissa ovat kaivannaiset.

Myös raaka-ainealueet poikkeavat toisistaan melko paljon. Taloudellinen pääpaino on erityisesti Tjumenin alueella, jonne luonnonvarat ja siten myös tulot ovat keskittyneet. Sahalinin alueen merkitys on kuitenkin kasvamassa alueen suurten öljy- ja kaasuhankkeiden vuoksi. Raaka-ainealueiden väestö on keskittynyt eteläisemmille Tjumenin ja Kemerovon alueille. Suhteellisesti tarkasteltuna raaka-ainealueet ovatkin Venäjän selvästi vauraimpia alueita vähälukuisen väestön ja luonnonvaratulojen yhteisvaikutuksesta. Tuottoisa ja raskas energia-ala on nostanut raaka-ainealueiden palkat Venäjän korkeimmiksi ja myös ostovoimalla mitattuna raaka-ainealueiden asukkaat sijoittuvat kärkeen.

Raaka-ainealueiden kehitys on luonnollisesti voimakkaasti sidoksissa energia-alalle tehtäviin investointeihin sekä raaka-aineiden hintakehitykseen maailmanmarkkinoilla. Toisaalta niiden asema on turvattu energia- ja raaka-ainetuotannon maailmantaloudellisen merkityksen vuoksi, mutta toisaalta niiden kehitys saattaa olla hyvin vaihtelevaa, koska ne ovat riippuvaisia harvoista tuotannonaloista ja jopa yksittäisistä yrityksistä. Esimerkiksi Sahan alueen aluebudjetin verotuloista lähes puolet on peräisin valtion timanttiyhtiö Alrosan maksuista.

Raaka-ainealueille investoidaan suhteellisesti enemmän kuin Venäjän muille alueille. Investoinnit ovat keskittyneet viime vuosina erityisesti Sahalinin alueelle, jossa ne ovat kasvaneet nopeimmin koko Venäjällä. Korkeiden tuottomahdollisuuksien vuoksi raaka-ainealueille on tehty keskimääräistä enemmän myös ulkomaisia suorita sijoituksia, vaikka strategiseksi luokiteltuihin luonnonvarasektoreihin liittyy investointeja hillitsevä korkea poliittinen riski ja raskas verotus. Puhtaasti aluepoliittisin keinoin raaka-ainealueita ei enää

2000-luvulla ole juuri tuettu ja niiden osuus federaation aluetuista on tasaisesti vähentynyt viime vuosina.

Taulukko 5 Raaka-ainealueiden keskeiset tunnusluvut vuonna 2005

	Väestö† (1 000 henk.)	BKT/capita (USD)	Keskipalkka (USD/kk)	Palkka/ peruskulutuskori	FDI/capita (USD)
Kemerovon alue	2 830	3 678	306	2,1	256
Komin tasavalta	980	6 173	411	2,1	569
Nenetsin autonominen piiri*	42	37 479	814	3,0	-
Sahalinin alue	523	8 092	539	2,0	23218
Sahan-Jakutian tasavalta	951	6 889	475	2,0	2838
Tajmyrin (Dolgano-Nenetsin) autonominen piiri**	39	4 932	719	2,7	-
Tjumenin alue	1 312	23 719	701	3,4	4013
Hanti-Mansin autonominen piiri	1 482	33 906	807	3,5	-
Jamalo-Nenetsian autonomi- nen piiri	534	29 488	973	3,8	2247
Raaka-ainealueet	8 654	14 576	638	2,8	3425
Koko Venäjä	142 404	4 447	302	1,8	292

*osa Arkangelin aluetta

**osa Kranojarskin aluepiiriä

† vuonna 2006

Lähde: Rosstat

4.2.2 Vanhat teollisuusalueet

Vanhat teollisuusalueet ovat useilla indikaattoreilla mitattuna Venäjän keskitasoa: toisaalta ne eivät ole yhtä vauraita kuin kasvukeskus- ja raaka-ainealueet, mutta silti selvästi kriisi-alueiden edellä. Useilla alueilla talouden pohjana ovat neuvostoaikana perustetut suuret teollisuuslaitokset ja edelleen useiden suurimpien venäläisten teollisuusyritysten tuotanto on keskittynyt näille alueille. Jalostava teollisuus onkin tässä alueryhmässä keskimääräistä tärkeämmässä asemassa, keskittyen metalliteollisuuteen ja kuljetusvälineiden valmistukseen. Monet ryhmän alueet ovat myös Venäjän tärkeimpien vientialueiden joukossa eri teollisuudenaloilla. Vanhojen teollisuusalueiden ryhmä koostuu kohtalaisen samantyyppisistä alueista. Niiden talouskehitystä on edistänyt viime aikoina erityisesti metallien suotuisa maailmanmarkkinakehitys. Alueiden tulevaa kehitystä tukee se, että ne ovat monilla teollisuudenaloilla kansallisesti merkittäviä tuottajia. Toisaalta monet vanhat teollisuusalu-

et ovat hyvin riippuvaisia harvoista suurista tuotantolaitoksista, kuten Lipetskin alue metalliyhtiö NLMK:sta ja Tomskin alue öljy-yhtiö Tomskneftista.

Taulukko 6 Vanhojen teollisuusalueiden keskeiset tunnusluvut vuonna 2005

	Väestö† (1 000 henk.)	BKT/capita (USD)	Keskipalkka (USD/kk)	Palkka/ peruskulutuskori	FDI/capita (USD)
Belgorodin alue	1 513	3 443	240	1,7	162
Habarovskin aluepiiri	1 408	4 027	401	1,8	318
Irkutskin alue	2 385	3 740	323	2,0	312
Jaroslavin alue	1 322	3 473	260	1,8	278
Lipetskin alue	1 176	4 353	245	1,7	1061
Nizhni Novgorodin alue	3 394	3 062	231	1,4	143
Novosibirskin alue	2 645	3 205	257	1,6	141
Omskin alue	2 029	3 871	252	1,8	5931
Primorskin aluepiiri	2 011	3 291	316	1,5	215
Rostovin alue	4 288	2 162	210	1,4	275
Samaran alue	3 181	4 452	275	1,5	1015
Tomskin alue	1 032	5 403	340	1,9	249
Tsheljabinskin alue	3 521	3 498	264	1,8	1333
Volgogradin alue	2 627	2 751	218	1,5	206
Vologdan alue	1 231	5 555	312	2,0	1543
Vanhat teollisuusalueet	33 762	3 502	276	1,7	832
Koko Venäjä	142 404	4 447	302	1,8	292

† vuonna 2006

Lähde: Rosstat

Investointiaste on vanhoilla teollisuusalueilla kuitenkin keskimääräistä matalampi. Investointeja on pyritty houkuttelemaan myös perustamalla erityistalousalueita tietyille alueille. Lipetskissä on teollisuuspainotteinen erityistalousalue, jossa toimii toistaiseksi muutamia elintarviketeollisuuden tarpeita palvelevia eri alojen yrityksiä. Myös Tomskissa on teknologiapainotteinen ja Irkutskin alueelle on perusteilla uusi, turismiin keskittynyt erityistalousalue. Aluetuista vanhoille teollisuusalueille suunnattu osuus on pysynyt vuosia samalla tasolla, ja asukaslukuun suhteutettuna ne saavat vähiten aluetukia.

4.3 Taantuvat alueet

Taloudelliselta merkitykseltään vähäisimpiä ovat taantuvat alueet. Ne jaetaan edelleen tausta-alueisiin, jotka muistuttavat melko paljon vanhoja teollisuusalueita sekä kriisialueisiin, jotka ovat taloudellisesti kaikkein vaikeimmassa asemassa. Tässä tarkastelussa erikoisalueiksi luokitellut Ingushetian ja Tshetshenian tasavalta on yksinkertaisuuden vuoksi yhdistetty kriisialueisiin.

4.3.1 Tausta-alueet

Lukumääräisesti kaikkein eniten alueita luokitellaan tausta-alueiksi. Ryhmänä tausta-alueita voi luonnehtia vanhojen teollisuusalueiden ohella Venäjän keskimääräisiksi alueiksi. Tausta-alueiden ryhmä on sekä asukasluvultaan että taloudelliselta kooltaan samaa luokkaa kuin vanhojen teollisuusalueiden ryhmä. Erotukseksi vanhoista teollisuusalueista tausta-alueet ovat keskittyneet Venäjällä vähemmän tärkeille teollisuudenaloille. Ne ovatkin merkittäviä tuottajia tekstiili- ja jalkine-, sekä puutuoteollisuudessa, kuten myös sähkölaitteiden valmistuksessa. Sitä vastoin öljy- ja metallituotteiden merkitys on selvästi keskimääräistä pienempi. Koska heikommin menestyvät alat ovat painottuneet tausta-alueilla, myös niiden elintaso jää hieman jälkeen vanhoista teollisuusalueista.

Tausta-alueet ovat ryhmänä kohtalaisen yhtenäinen. Tausta-alueiksi on luokiteltu erityisesti kasvukeskusalueiden ympärillä sijaitsevia alueita. Poikkeuksiakin ryhmän sisältä kuitenkin löytyy. Esimerkiksi Kaliningrad on selvästi muita alueita kansainvälisempi erityisen sijaintinsa vuoksi. Toisaalta myös pohjoiset alueet Tshuktsien autonominen piiri ja Murmanskin alue luetaan tausta-alueisiin, vaikka ne poikkeavat selvästi muista korkeammalla elintasolla. Se selittyy lähinnä alueilla sijaitsevilla kaivannaistuotantokeskittymillä ja harvalla asutuksella.

Keskimääräistä heikompi kehitys tausta-alueilla heijastaa niiden keskittymistä vähemmän kilpailukykyisille teollisuudenaloille. Viime aikoina eräät tausta-alueet ovat kuitenkin alkaneet jossain määrin houkutellessa ulkomaisia investointeja myös näille aloille. Esimerkiksi Kalugan alueelle on rakenteilla ulkomaalaisomisteisia autotehtaita ja Kaliningradiin on suunnitteilla korealainen plasmatelevisioita valmistava tehdas. Kuten Kalugan alueen esimerkki osoittaa, myös muut kasvukeskusten läheisyydessä sijaitsevat tausta-alueet voivat tulevaisuudessa hyötyä kasvun heijastumisesta laajemmalle, kun kustannustaso itse kasvukeskuksissa nousee.

Tausta-alueita tuetaan voimakkaasti budjettivaroin, sillä juuri tausta-alueille on maksettu kaikkein eniten aluetukia. Muutamille tausta-alueille on myös hyväksytty perustettavaksi turismiin painottuneita erityistalousalueita. Tausta-alueista Tshitalle on myönnetty tukea Investointirahaston varoista. Investointirahasto tukee vajaalla kolmanneksella Norilsk Nickelin alueelle suunnittelemaa noin 4 miljardin euron kehityshanketta, jonka tavoitteena on kuljetusinfrastruktuuria parantamalla hyödyntää tehokkaammin alueen luonnonvaroja ja siten kasvattaa alueen BKT:ta 50 prosentilla sekä luoda alueelle runsaasti uusia työpaikkoja.

Taulukko 7 Tausta-alueiden keskeiset tunnusluvut vuonna 2005

	Väestö† (1 000 henk.)	BKT/capita (USD)	Keskipalkka (USD/kk)	Palkka/ peruskulutuskori	FDI/capita (USD)
Altain aluepiiri	2 534	1 840	174	1,1	6
Amurin alue	878	3 065	332	1,7	186
Arkangelin alue	1 242	4 642	349	2,0	1166
Astrahanin alue	992	2 512	243	1,7	164
Burjatian tasavalta	961	2 740	270	1,5	74
Juutalainen autonominen alue	186	2 721	290	1,5	18
Kaliningradin alue	939	3 031	240	1,3	303
Kalugan alue	1 011	2 588	250	1,6	294
Kirovin alue	1 434	1 949	201	1,3	89
Kostroman alue	705	2 235	211	1,5	830
Kurskin alue	1 177	2 588	194	1,3	64
Mari-Elin tasavalta	709	1 690	175	1,3	17
Mordovian tasavalta	852	1 887	179	1,3	167
Murmanskin alue	860	5 775	442	2,0	165
Novgorodin alue	661	3 218	245	1,6	1201
Orenburgin alue	2 132	3 533	218	1,6	201
Orlovin alue	831	2 446	192	1,4	128
Penzan alue	1 402	1 836	184	1,3	67
Pihkovan alue	720	1 982	203	1,4	51
Rjazanin alue	1 177	2 524	217	1,5	86
Saratovin alue	2 602	2 285	192	1,3	17
Smolenskin alue	1 000	2 388	219	1,6	122
Stavropolin aluepiiri	2 705	1 915	191	1,2	74
Tambovin alue	1 123	2 006	177	1,3	44
Tshitin alue	1 050	2 225	288	1,8	118
Tshuktsien autonominen piiri	51	8 913	824	2,3	-
Tshuvashian tasavalta	1 289	1 896	179	1,3	64
Tulan alue	1 589	2 386	227	1,6	308
Tverin alue	1 399	2 368	229	1,5	35
Udmurtian tasavalta	1 540	3 209	225	1,6	182
Vladimirin alue	1 466	2 098	214	1,5	460
Voronezhin alue	2 303	2 071	190	1,2	106
Tausta-alueet	39 518	2 504	249	1,5	190
Koko Venäjä	142 404	4 447	302	1,8	292

† vuonna 2006

Lähde: Rosstat

4.3.2 Kriisialueet

Kriisialueiden merkitys Venäjälle on taloudellisilla mittareilla tarkasteltuna vähäinen. Niiden osuus niin BKT:sta kuin ulkomaankaupastakin on vain muutaman prosentin. Sekä talouskasvu että ulkomaankaupan kasvu on lisäksi ollut hitaampaa kriisialueilla kuin muilla alueilla. Kalmukian tasavallassa ja Kamtshatkan alueella kokonaistuotanto on jopa hieman supistunut 2000-luvulla. Myös suhteellisilla indikaattoreilla mitattuna kriisialueet ovat selvästi jäljessä muista alueista. Niin palkat kuin ostovoimakin ovat muita alueita matalampia, muutamia Kaukoidän alueita lukuun ottamatta.

Ryhmänä kriisialueet on hyvin hajanainen, sillä siihen kuuluu niin Kaukoidän kylmiä, harvaanasuttuja pinta-alaltaan suuria alueita, kuin Lounais-Venäjän pieniä väkirikkaita tasavaltoja. Edellisten ennustetaan tyhjenevän väestöstä edelleen, kun taas jälkimmäisillä asukasluku kasvaa nopeimmin koko Venäjällä. Kansainvälinen taloudellinen toiminta on keskittynyt muutamille alueille, erityisesti Karjalan tasavaltaan, joka on kriisialueista ainoa kansallisesti merkittävä tuotanto- ja vientialue. Kriisialueita yhdistää lähinnä niiden keskimääräistä huonompi taloudellinen asema ja heikommat kehitysmahdollisuudet.

Kriisialueiden talouskehitystä vaikeuttaa se, että niiden tuotanto on muita alueita painottuneempi kilpailukyvyltään heikommille aloille, kuten elintarvike-, tekstiili- sekä puu- ja paperiteollisuuteen. Sitä vastoin viime vuosien menestystuotteiden, energian ja metallien, osuus on selvästi muita alueita pienempi. Monilla kriisialueista myös maatalouden tai kalastuksen merkitys on keskimääräistä selvästi suurempi. Kriisialueet eivät ole olleet kiinnostavia myöskään investointikohteina sen paremmin kotimaisille kuin ulkomaisillekaan investoinneille. Ne arvioidaan kaikkein riskillisimmiksi ja investointipotentiaaliltaan vähäisimmiksi sijoituskohteiksi. Vähistä kriisialueille suuntautuneista ulkomaisista investoinneista pääosa on mennyt Karjalan tasavaltaan metsäteollisuuteen ja Kamtshatkan alueelle öljyntuotantoon.

Kriisialueita on pyritty osittain tukemaan federaatiobudjetin varoilla, sillä ne saavat asukaslukuun suhteutettuna eniten aluetukea. Niiden osuus aluetuista on kuitenkin supistunut hieman 2000-luvulla. Kriisialueista Magadanissa on toiminut erityistalousalue jo useita vuosia ja Altain tasavaltaan on perusteilla turismiin painottunut erityistalousalue. Vasta yksi kriisialue, Tuvan tasavalta, on saanut tukea uudesta Investointirahastosta. Se on kuitenkin ollut yksi suurimmista tukipaketeista, lähes 1,5 miljardia euroa rautatielinjaan, jonka avulla on tarkoitus hyödyntää alueella sijaitsevaa kivihiiliesiintymää.

Taulukko 8 Kriisialueiden keskeiset tunnusluvut vuonna 2005

	Väestö† (1 000 henk.)	BKT/capita (USD)	Keskipalkka (USD/kk)	Palkka/ peruskulutuskori	FDI/capita (USD)
Adygeian tasavalta	442	1 326	181	1,2	28
Aginski-Burjatian autonominen piiri*	74	1 639	185	1,1	-
Altain tasavalta	204	1 679	203	1,3	-
Brjanskin alue	1 324	1 764	185	1,3	55
Dagestanin tasavalta	2 651	1 301	129	0,9	0
Evenkien autonominen piiri**	17	6 129	498	2,1	-
Hakasian tasavalta	537	2 730	275	1,7	-
Ingushian tasavalta	490	548	193	1,3	8
Ivanovon alue	1 093	1 468	182	1,2	8
Kabardi-Balkarian tasavalta	893	1 455	165	1,2	-
Kalmukin tasavalta	288	1 189	159	1,1	-
Kamtshatkan alue	325	4 398	547	1,9	776
Korjakien autonominen piiri	23	8 163	625	2,0	930
Karatshai-Tsherkessian tasavalta	430	1 449	167	1,2	-
Karjalan tasavalta	695	3 853	309	1,9	336
Kurganin alue	974	1 794	201	1,4	8
Magadanin alue	170	5 265	519	2,3	601
Pohjois-Ossetian tasavalta	701	1 559	167	1,2	21
Tshetshenian Tasavalta	1 171	723	237	1,5	-
Tyvan tasavalta	309	1 328	241	1,5	1
Uljanovskin alue	1 329	2 172	189	1,3	69
Ustj-Ordynian Burjatian autonominen piiri***	134	1 516	156	1,0	-
Kriisialueet	14 275	1 746	260	1,5	68
Koko Venäjä	142 404	4 447	302	1,8	292

* osa Tshitian aluetta

** osa Krasnojarskin aluepiiriä

*** osa Irkutskin aluetta

† vuonna 2006

Lähde: Rosstat

5 Mitä uusi alueluokitus merkitsee?

Ranskalaisen François Perrouxin 1950-luvun puolivälissä esittämistä ajatuksista alun perin liikkeelle lähtenyt kasvukeskuspolitiikka oli 1960-70-luvulla erittäin suosittu aluepoliittinen suuntaus. Sen ytimenä oli yksinkertaisesti ajatus siitä, ettei talouskasvu ole homogeenistä, vaan tietyistä kasvupisteistä eri voimakkuudella ja erilaisten kanavien kautta ympäristönsä leviävää. Perrouxin ajatuksia sovellettiin monenlaisiin alueisiin ja usein myös täysin eri muodossa kuin Perroux oli alun perin hahmotellut. Tuolloin kasvukeskusajattelua pidettiin lähimmäksi yleistä aluekehitysteoriaa päässeenä teoriana, vaikkei se sitä yksinään edes pyrkinyt olemaan. Kokemukset kasvukeskusajattelun soveltamisesta olivat hyvin kirjavia ja vähitellen – viimeistään 1980-luvulla – sen käyttö alkoi hiipua. Myöhemmin Perrouxin ajatuksia on kuitenkin käytetty pohjana modernimmista aluepolitiikan sovelluksissa.

Venäjän aluepolitiikan perusta on presidentti Putinin kaudella muuttumassa. Jo 2000-luvun alkupuolella alkanut uusien linjausten hahmottelu on kuitenkin edennyt hitaasti. Tärkein asiaa käsittelevä dokumentti on aluekehitysministeriön vuonna 2005 pääpiirteissään hyväksymä aluestrategia, jonka täysimääräinen toteuttaminen edellyttää jatkossa myös joidenkin muiden dokumenttien hyväksymistä. Vuoden 2007 alussa ministeriö päätti Venäjän alueiden jakamisesta ryhmiin. Ryhmien on tarkoitus olla mahdollisimman erilaisia suhteessa toisiinsa, mutta mahdollisimman samantyyppisiä ryhmän sisäisesti, sillä ryhmäjaon perusteella harjoitettavaa aluepolitiikkaa eriytetään ryhmien erityistarpeiden mukaan. Pelkästään tulojen tasaamiseen tähtäävästä aluepolitiikasta ollaan siirtymässä kohti ainakin osittain perrouxmaista kasvukeskusajattelua - kasvukeskuksiksi valituille alueille keskittään entistä enemmän resursseja, niiden kasvun uskotaan kiihtyvän ja hyödyttävän yhä laajempaa joukkoa ympäröiviä alueita.

Venäjän tapauksessa kasvukeskusajattelun soveltuvuutta uuden aluepolitiikan perusteeksi on linjausten keskeneräisyyden vuoksi vielä aikaista arvioida. Vielä ei ole julkistettu, millaisia aluepoliittisia toimenpiteitä eri alueryhmissä tullaan käytännössä harjoittamaan ja millaisia taloudellisia resursseja niille jakamaan. Ei myöskään tiedetä, kuinka paljon uusi aluepolitiikka tulee todellisuudessa muuttumaan verrattuna olemassa olevaan tilanteeseen. Kasvukeskusten kehitystä on itse asiassa tuettu melko voimakkaasti jo ennen aluepolitiikan uusia linjauksia. Kasvukeskusalueiden osuutta federaation aluetuista lisättiin selvästi 2000-luvun alussa ja niitä on tuettu eniten myös erityistalousalueiden sekä Investointirahaston varojen avulla. Tarkoittaako uusi aluepolitiikka muiden kuin kasvukeskusalueiden saamien valtiontukien merkittävää supistamista? Voidaanko sanoa joidenkin alueiden suhteellisen aseman selkeästi heikentyvän tai parantuvan? Vaikka näihin kysymyksiin ei vielä voi vastata, voi joitakin arvioita esittää.

Uuden aluepolitiikan viisi pääperiaatetta – kasvukeskusajattelu, alueellisten aloitteiden tukeminen, aluepolitiikan erilaistaminen alueittain sekä synergia (yhteistyön korostaminen) ja subsidiariteetti (vallan hajauttaminen eri hallintotasoille) – ovat kaikki sinänsä hyviä ja kannatettavia periaatteita. Niihin kaikkiin liittyy kuitenkin myös kysymysmerkkejä ja epävarmuuksia.

Kasvukeskusajattelu perustuu oletukselle, että kasvukeskuksiin lisätyt investoinnit tuottavat lisää hyvinvointia myös ympäristönsä. Mutta kuinka laajalti näin voidaan otaksua tapahtuvan? Mitä tapahtuu aluepoliittisesti vaikeimmille, köyhille ja syrjäisille alueille? Onko niiden kohtalona kurjistua edelleen? Aluestrategiaohjelmassa on todettu, että kaikille alueille taataan tietty minimielintaso, joten valtion tukien on viime kädessä huolehdittava tavoitteen toteutumisesta. On selvää, ettei Venäjän kokoisessa yli 140 miljoonan asukkaan ja pinta-alaltaan maailman suurimmassa maassa voida edes pyrkiä tilanteeseen,

jossa elintasoeroja saataisiin radikaalisti pienemmiksi, vaikka jonkinlaiseen erojen supistumiseen on edellytyksiä.

Erytisesti tätä taustaa vasten voidaan pohtia, kuinka tärkeää kasvukeskusten mahdollisesti entistä voimakkaampi tukeminen lopulta on. Kasvukeskuksiksi on kuitenkin valittu jo aiemmin parhaiten menestyneitä alueita, joilla saattaa olla edellytykset suotuisaan kehitykseen ilman erityisiä tukitoimenpiteitäkin. Myös raaka-ainealueiden kehitys on melko turvattu, vaikkakin Venäjällä tuotantokustannukset ovat usein muita tuotantopaikkoja korkeammat äärimmäisten olosuhteiden vuoksi. Sitä vastoin muilla alueilla tilanne voi olla vaikeampi. Kasvukeskukset ovat erikoistumisaloillaan jo nyt kansallisesti merkittävimmässä asemassa. Jos niitä tuetaan entistä enemmän muiden kustannuksella, on monien heikompien alueiden vaikea selvittää kilpailussa.

Kaikkein parasta kasvuun ja elintason kohottamiseen tähtäävää aluepolitiikkaa olisi alueiden oman itsenäisyyden lisääminen. Putinin aikana on merkittävästi edistytty läpinäkyvämpien ja yksinkertaisempien keskuksen ja alueiden välisten fiskaalisuhteiden luomisessa. Myös paikallishallinnon vuosia odotettu uudistus on aloitettu. Kuitenkin kaikkea keskuksen ja alueiden välistä yhteistyötä leimaa keskushallinnon tiukentunut ote. Se näkyy alue- ja paikallishallintojen tasolla etenkin omien, ylemmistä hallintotasoista riippumattomien tulojen vähenemisenä ja niiden korvautumisena keskuksen korvamerkitsemillä tuilla. Alue- ja paikallistason oma-aloitteisuutta ei ainakaan toistaiseksi tueta riittävästi ja nykyisen linjan olisi muututtava todella selvästi, että näin olisi. Mikäli alueille annettaisiin lisää sekä valtaa että vastuuta, niillä olisi suurempi halu oman alueensa tehokkaaseen kehittämiseen. Alueiden välille voisi muodostua lisää sekä tervettä kilpailua että yhteistyötä, mikä edistäisi aluestrategiassa erityisesti mainittua tavoitetta maan suuremmasta sisäisestä integraatiosta ja ulkoisesta kilpailukyvästä. Osana sisäisen integraation lisäämistä tulisi olla myös maan muuttoliikkeen kannustaminen.

On hyvä, että ymmärretään erilaisten aluepoliittisten toimenpiteiden tärkeys hyvinkin paljon toisistaan poikkeavissa alueryhmissä. Venäjän suuret alueelliset erot tosin jättävät myös melkoisia eroja ryhmien sisällekin. Esimerkiksi Karjalan tasavallan kuuluminen kriisialueiden ryhmään ihmetyttää, sillä se on kuitenkin taloudellisesti monia muita ryhmän alueita merkittävämpi. Ryhmien sisäiset suuret erot saattavat aiheuttaa ongelmia aluepolitiikan käytännön toteutuksessa. Erikoisia käytännön ratkaisuja saatetaan vaatia myös niissä tilanteissa, joissa emoalue ja siihen hallinnollisesti kuuluvat osa-alueet on luokiteltu eri ryhmiin. Esimerkiksi Krasnojarskin alue kuuluu kasvukeskuksiin ja siihen hallinnollisesti kuuluva Taimyrin (Dolgano-Nenetsian) autonominen piiri kuuluu raaka-ainealueisiin ja Evenkian autonominen piiri kriisialueisiin.

Maailmanpankin (Worldbank 2007) mukaan kasvu tulee jatkossa keskittymään entistä enemmän Euroopan puoleiselle Venäjälle, jossa agglomeraatiovaikutus (*se kuinka paljon yhden alueen BKT:n kasvusta voidaan selittää toisen alueen BKT:n kasvun perusteella*), on suurin. Tämän perusteella voisi olettaa myös kasvukeskusajattelun olevan oikein sovellettuna näille alueille sopiva aluepoliittinen malli. Sen sijaan Aasian puoleisella Venäjällä tilanne on toisenlainen. Siellä alueet eivät ole yhtä hyvin integroituneet toisiinsa ja välimatkat ovat usein pitkiä. Itse asiassa myös Venäjän aluekehitysministeriön luokituksessa kasvukeskusten määrä vähenee itään päin. Volgan federaatiopiirissä kasvukeskuksia on kolme, Luoteisessa ja Keskisessä federaatiopiirissä kaksi kummassakin ja Eteläisessä, Uralin ja Siperian federaatiopiireissä kussakin yksi. Kaukoidässä ei ole yhtään kasvukeskukseksi valittua aluetta. Olipa tällä valinnalla sitten mikä tahansa peruste, Siperian ja Kaukoidän laajoilla maantieteellisillä alueilla kasvukeskuspolitiikan merkitys ei voine olla kovin suuri. Niiden osalta olisi ehkä harkittava muunlaisia aluepoliittisia ratkaisuja. Ratkaisu-

jen perusteena tulisi myös olla tietoisuus siitä, että kustannukset toimimisesta luonnonolosuhteiltaan haastavilla, kylmillä alueilla ovat korkeat.

Keskushallinnon keskeinen rooli on viime vuosina tullut esiin myös sen ehdottamien projektien nopeana etenemisenä. Presidentti Vladimir Putinin vuosittaiset linjapuheet ovat olleet erityisen tärkeitä suunnannäyttäjiä. Hänen alulle panemansa terveydenhoidon, koulutuksen, asumisen ja maatalouden kehittämiseen tähtäävät kansalliset ohjelmat lähtivät liikkeelle todella nopeasti ja niistä on joillakin alueilla saatu positiivisia kokemuksia. Näin tulee olemaan jatkossakin. Keskushallinnon viitoittamat uudet linjaukset tulevat aina olemaan etusijalla ja ohittamaan tarvittaessa myös jo hyväksytyjen ohjelmien prioriteetit. Presidentti Putinin taannoinen huoli Venäjän satamien tasosta ja kotimaisesta omistuksesta tarkoittaa jatkossa satamia omaavien alueiden kehittämistä, olipa alueen status aluepoliittisessa ryhmäjaossa mikä hyvänsä. Samoin teollisuuspolitiikassa etusijalle nostetut "kansalliset menestyjät" tulevat luultavasti saamaan voimakasta tukea riippumatta siitä, mille alueille ne sijoitetaan.

Lähteet

- Arnold, Chloe (2007). Tatarstan: Power-Sharing Deal Clears Russian Duma, Radio Free Europe/Radio Liberty, <http://www.rferl.org/featuresarticle/2007/02/b6f445b4-09ea-45c7-986e-5eb9496af3c7.html>
- Ekspert (2006). Rezul'taty reitinga. Ekspert No 44, 27.11.-3.12.2006
- Gazizova, Je & Olga Popova & Aleksandr Protopopov: Tataro-moskovkije igry. Ekspert No 10, 12-18.3.2007
- Klimanov, V.V. (2007). "Otshen slozhno polititsheski priznat, tsho Rossija v tselom budet otdavat prioritety v razvitii nekim otdelnym territorijam i gorodam", http://www.vedi.ru/OpEd/others_Klimanov_072_290307.htm
- Kulikova, Nina (2004). Social Responsibility of Russian Businesses. Johnson's Russia List #20 - JRL 8472 29.11.2004 <http://www.cdi.org/russia/johnson/8473-20.cfm>
- Kulmala, Meri & Merja Tekoniemi (2007). Paikallishallinnon reformi vahvistaa keskushallinnon valtaa Venäjällä - paikalliset taloudelliset kannustimet vähäiset, BOFIT Online 2007, No8. <http://www.bof.fi/bofit>
- Kuznetsova, O.V. (2005). Regionalnaja politika v Rossii v postsovetskoje vremja: istorija razvitija, Obshshestvennyje nauki i sovremennost, No 2, 2005 <http://www.regionalistica.ru/library/kov3.php>
- Lenta (2007). V Rossii planirujut sozdat vosem supergorodov. <http://lenta.ru/news/2007/03/26/aglo/>, 26.3.2007
- Martinez-Vazquez, Jorge & Andrey Timofeev & Jameson Boex (2006). Reforming Regional-Local Finance in Russia, The World Bank
- Protopopov, Aleksandr (2006). Vremja razbrasyvat kamni. Ekspert No 7, 19-25.2.2007
- Rosstat (2007a). Valovoj regional'nyj produkt. 8.6.2007. http://www.gks.ru/bgd/free/b01_19/IssWWW.exe/Stg/d000/i-vrp.htm
- Rosstat (2007b). Regiony Rossii. Sotsial'no-ekonomitsheskie pokazateli 2006. Rosstat, Moskva.
- Solanko, L. & Merja Tekoniemi (2005). To recentralise or decentralise – some recent trends in Russian fiscal federalism, BOFIT Online 2005, No5. <http://www.bof.fi/bofit>
- Worldbank (2007). Russian Economic Report Number 11, June 2007

- 2003
- No 1 Marco Fantini: An evaluation of draft legislation on Russian deposit insurance
 - No 2 Jian-Guang Shen: China's Economic Development in 2002
 - No 3 Komulainen, Korhonen I, Korhonen V, Rautava, Sutela: Russia: Growth prospects and policy debates
 - No 4 Tuomas Komulainen: Polish Economic Review 1/2003
 - No 5 Abdur Chowdhury: Banking reform in Russia: Winds of change?
 - No 6 Laura Solanko: Why favor large incumbents? A note on lobbying in transition
 - No 7 Tuuli Koivu: Suotuisa kehitys jatkui Baltian maissa vuonna 2002
 - No 8 BOFIT: Näkökulmia Venäjän talouteen - BOFIT-seminaari 22.5.2003
 - No 9 Merja Tekoniemi: Venäjän maatalous 2000-luvulla - Venäjästäkö viljanviejä?
 - No 10 Abdur Chowdhury: WTO accession: What's in it for Russia?
 - No 11 Tuomas Komulainen: Polish Economic Review 2/2003
- 2004
- No 1 Elena Smirnova: Impact of Cross-listing on Local Stock Returns: Case of Russian ADRs
 - No 2 Seija Lainela and Pekka Sutela: European Union, Russia, and TACIS
 - No 3 Seija Lainela: Investoinnit kasvussa Venäjällä
 - No 4 BOFIT: Venäjän talous Putinin aikana
 - No 5 Merja Tekoniemi: Venäjän Kaukoidän taloudellinen integraatio
 - No 6 Tuuli Koivu: The sustainability of Chinese growth
 - No 7 Tapio Korhonen: Venäjän rahoitusjärjestelmän nykytila ja näkymät
 - No 8 Tapio Korhonen ja Simon-Erik Ollus: Mikä pääomapako Venäjältä?
 - No 9 Simon-Erik Ollus: How much oil can Russia produce? – A study in the Russian oil sector
 - No 10 Tapio Korhonen: Kiinan rahoitusjärjestelmän nykytila ja näkymät
 - No 11 Simon-Erik Ollus: Miksi kesällä 2004 oli luottamusputa? – Katsaus Venäjän pankkisektorin rakenteeseen ja nykytilaan
- 2005
- No 1 Tuuli Koivu: The challenge of choosing an optimal exchange rate regime for China
 - No 2 Jouko Rautava: Is India emerging as a global economic powerhouse equal to China?
 - No 3 Pekka Sutela: EU, Russia, and Common Economic Space
 - No 4 Barbara Bils: What determines regional inequality in China? –A survey of the literature and official data
 - No 5 Laura Solanko and Merja Tekoniemi: To recentralise or decentralise – some recent trends in Russian fiscal federalism
 - No 6 Pekka Sutela: Did Putin's reforms catapult Russia into durable growth?
 - No 7 Pekka Sutela: Finnish trade with the USSR: Why was it different?
 - No 8 Anna Mahlamäki, Laura Solanko, Merja Tekoniemi ja Simon-Erik Ollus: Venäjän keskeiset tuotannonalat 2000-luvulla – sektorikatsaus
 - No 9 Katrin Robeck: Russia's Gas Business – Facts, Challenges and the Road to Reform
 - No 10 Simon-Erik Ollus ja Heli Pyykkö: Suomen ja Venäjän taloussuhteiden viimeaikainen kehitys
 - No 11 Tiina Saajasto: Siirtymätalouksien tutkimuslaitoksen Internet-sivujen käyttäjäkysely 2005
 - No 12 Anna Mahlamäki: Katsaus Venäjän pankkisektoriin
 - No 13 Tiina Saajasto: BOFIT web site user survey 2005
- 2006
- No 1 Tuuli Koivu ja Tapio Korhonen: Kiinan valuuttapolitiikka ja maailman rahoitusepätasapainot
 - No 2 Tuuli Juurikkala, Vesa Korhonen, Simon-Erik Ollus, Pekka Sutela ja Merja Tekoniemi: Kestääkö Venäjän kasvu? – Seminaarijulkaisu: BOFIT Venäjä-tietoisku 8.5.2006
 - No 3 Aaron Mehrotra: India's recent macroeconomic developments
 - No 4 Tuuli Juurikkala and Simon-Erik Ollus: Russian energy sector – prospects and implications for Russian growth, Economic policy and energy supply
 - No 5 Merja Tekoniemi: Venäjän aluepolitiikan uudet tuulet – esimerkkinä Murmanskin alue
 - No 6 Sanna Kurronen: Russian electricity sector – reform and prospects
- 2007
- No 1 Simon-Erik Ollus and Heli Simola: Russia's true imports?
 - No 2 Simon-Erik Ollus and Stephan Barisitz: The Russian Non-Fuel Sector: Signs of Dutch Disease? Evidence from EU-25 Import Competition
 - No 3 Heli Simola: Russia getting closer to WTO membership – what are the practical implications?
 - No 4 Laura Solanko: Vaurastuva ja ikääntyvä jättiläinen – katsaus Venäjän julkiseen sektoriin
 - No 5 Simon-Erik Ollus and Heli Simola: Finnish re-exports to Russia
 - No 6 Seija Lainela, Simon-Erik Ollus, Jouko Rautava, Heli Simola, Pekka Sutela ja Merja Tekoniemi: Venäjän kasvun uudet ehdot
 - No 7 Seija Lainela, Simon-Erik Ollus, Jouko Rautava, Heli Simola, Pekka Sutela ja Merja Tekoniemi: New conditions for growth in Russia
 - No 8 Meri Kulmala ja Merja Tekoniemi: Paikallishallinnon reformi vahvistaa keskushallinnon valtaa Venäjällä – paikalliset taloudelliset kannustimet vähäiset
 - No 9 Simon-Erik Ollus, Heli Simola ja Merja Tekoniemi: Venäjän aluepolitiikka 2000-luvulla - mitä uusi alueluokitus merkitsee